

Sygn. akt II CSK 3/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 7 października 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Marta Romańska

SSA Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Wiesławy K

przeciwko "K. HOTEL" Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 7 października 2011 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 28 lipca 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną i zasądza od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 5.400 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 28 lipca 2010 roku, Sąd Apelacyjny oddalił apelację strony pozwanej „K. HOTEL” spółki z o.o. (dalej jako pozwana Spółka) od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 25 lutego 2010 roku, w którym Sąd ten, uwzględniając skargę pauliańską powódki Wiesławy K., uznał za bezskuteczną wobec powódki umowę przeniesienia własności bliżej opisanych w wyroku nieruchomości celem zwolnienia z długu, zawartą w dniu 8 lipca 2005 r. w formie aktu notarialnego /.../ między Gabrielem K., zobowiązanym do zapłaty na rzecz powódki kwoty 63.339 euro z odsetkami oraz kwoty 4.118,16 euro z odsetkami na podstawie prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Hamburgu z dnia 8 grudnia 2005 roku, zaopatrzonego w zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego i pozwaną „K. HOTEL” spółką z o.o.

Sąd II instancji podzielił ustalenia faktyczne Sądu I instancji, z których wynika, że powódka pozostawała z Gabrielem K. w związku małżeńskim, zakończonym w 1997 roku rozwodem i podziałem majątku wspólnego, w wyniku którego Gabriel K. stał się dłużnikiem powódki na podstawie wyroku Sądu Okręgowego w Hamburgu z dnia 8 grudnia 2005 roku, zaopatrzonego w zaświadczenie europejskiego tytułu egzekucyjnego z dnia 12 marca 2007 roku, zasądzającego od Gabriela K. na rzecz powódki kwotę 63.339 euro z odsetkami 4 % od dnia 3 maja 1999 roku oraz kwoty 4.118,16 euro z odsetkami 4 % od dnia 10 lipca 2005 roku.

W sprawach sądowych, które toczyły się między małżonkami K. od 1999 roku, reprezentował dłużnika niemiecki adwokat Holger Z., pozostający z nim w przyjaźni, utrzymujący bliskie kontakty osobiste i prowadzący od lat wspólne interesy.

Gabriel K. i adwokat Holger Z. byli od 1994 roku współnikami w udziałach, odpowiednio 51% i 49% , spółki z o.o. „K. HOTEL”, zajmującej się prowadzeniem pensjonatu oraz stadniny koni.

W dniu 25 maja 2005 r. odbyło się Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników tej Spółki, które podjęło uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na nabycie od

Gabriela K. nieruchomości i ustanowiło pełnomocnika do reprezentowania Spółki w osobie Tomasza C.

W dniu 7 czerwca 2005 roku Gabriel K. zawarł z pozwaną Spółką umowę przejęcia długu, na mocy której „K. HOTEL” spółka z o.o. przejęła dług Gabriela K. w kwocie 150.000 euro wobec Heidi K. z tytułu umowy pożyczki z dnia 8.10.2004 roku, za zgodą wierzycielki złożoną dłużnikowi w pisemnym oświadczeniu z dnia 7.06.2005 roku.

W paragrafie 4 umowy dłużnik zobowiązał się do przeniesienia na rzecz Spółki jako przejemcy długu, prawa własności opisanych w umowie nieruchomości, objętych księgami wieczystymi o nr nr 16623, 23255, 38877 oraz udział w nieruchomości objętej nr 16599.

W dniu 8 lipca 2005 roku Gabriel K. zawarł z pozwaną Spółką umowę przeniesienia własności nieruchomości celem zwolnienia z długu, na mocy której przeniósł na rzecz Spółki prawo własności nieruchomości zabudowanej, położonej w K., oznaczonej jako działki nr 71/2, 71/3 i 71/14 o powierzchni 0,26 ha (Kw nr /.../ , w której wpisano hipotekę zwykłą w kwocie 150.000 euro na rzecz Heidi K.), udział ½ części we współwłasności nieruchomości niezabudowanej, położonej w K., oznaczonej jako działki nr 26/1, 29 i 30 o powierzchni 9,01 ha (Kw nr /.../), prawo własności nieruchomości niezabudowanej, położonej w K., oznaczonej jako działki nr 47, 53/5 i 49/1 o powierzchni 4,72 ha (Kw nr /.../) oraz prawo własności nieruchomości niezabudowanej, położonej w K., oznaczonej jako działka nr 33/4 o powierzchni 0,2898 ha (Kw nr /.../).

Strony określiły wartość nieruchomości na kwotę 578.970 zł (aneks do umowy z dnia 15 listopada 2006 roku).

W dniu 23 listopada 2005 roku SR wykreślił Gabriela K. jako współnika pozwanej Spółki wobec przeniesienia przez niego udziałów na rzecz Holgera Z. W 2005 roku dłużnik złożył w Niemczech, na żądanie komornika, spis majątku, nie wykazując żadnego wartościowego składnika, z którego Wiesława K. mogłaby zaspokoić swoje roszczenia.

Postanowieniem z dnia 1 lipca 2008 roku, Sąd Rejonowy w Hamburgu, wszczął postępowanie upadłościowe wobec Gabriela K., syndykiem masy

upadłości został ustanowiony adwokat Ingmar J. Także i w tym postępowaniu dłużnika reprezentował adwokat Holger Z.

Egzekucja wskazanej na wstępie wierzytelności Wiesławy K. wobec jej byłego męża, okazała się bezskuteczna zarówno w Polsce, jak i w Niemczech.

Wartość nieruchomości na dzień zawarcia kwestionowanej umowy przeniesienia własności nieruchomości wynosiła 710.600 zł, zaś na dzień jej zaskarżenia przez powódkę kwotę 894.600 zł.

W powyższym stanie faktycznym Sąd II instancji uznał, że powódka wykazała wszystkie przesłanki pozwalające na uwzględnienie skargi pauliańskiej. Udowodniła istnienie wymagalnej, stwierdzonej tytułem wykonawczym, wierzytelności przysługującej jej wobec Gabriela K. oraz fakt przedsięwzięcia przez niego, ze świadomością pokrzywdzenia wierzycielki, czynności prawnej, w wyniku której doszło do zmniejszenia majątku dłużnika oraz zwiększenia stopnia jego niewypłacalności, co uniemożliwiło zaspokojenie powódki.

Zdaniem Sądu II instancji, pozwana Spółka miała świadomość, że dłużnik, wyzbywając się opisanych wyżej nieruchomości, działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycielki Wiesławy K., skoro w dacie zawarcia kwestionowanej umowy, jej współnikami byli sam dłużnik Gabriel K. i jego długoletni przyjaciel oraz partner w interesach i pełnomocnik adwokat Holger Z.

Sąd II instancji w nawiązaniu do zarzutów apelacji wniesionej przez pozwaną Spółkę od wskazanego wyżej wyroku Sądu Okręgowego, ocenił, że umowa przejęcia długu z dnia 7 czerwca 2005 roku była ważna, tak więc także umowę przeniesienia własności nieruchomości z dnia 8 lipca 2005 roku uznać należy , wbrew zastrzeżeniom strony pozwanej, za ważną.

Sąd Apelacyjny podtrzymał także ocenę prawną Sądu I instancji co do zrealizowania się wszystkich przesłanek pozwalających na uznanie zakwestionowanej umowy za bezskuteczną wobec powódki jako pokrzywdzonej wierzycielki Gabriela K.

W skardze kasacyjnej strona pozwana zarzuciła naruszenie prawa materialnego, art. 519 § 2 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że brak zgody wierzycielki Heidi K. na przejęcie długu Gabriela K. przez pozwaną Spółkę pozostawał bez wpływu na ważność umowy z dnia 7 czerwca 2005 roku o

przejęciu długu, naruszenie art. 156 k.c. przez jego niezastosowanie, prowadzące do uznania, że umowa przeniesienia własności wymienionych nieruchomości celem zwolnienia z długu jest ważna mimo nieistnienia zobowiązania stanowiącego podstawę przysporzenia, naruszenie art. 527 § 1 k.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu nieważnej czynności prawnej w postaci umowy przeniesienia własności nieruchomości z dnia 8 lipca 2005 roku za bezskuteczną wobec powódki, naruszenie art. 15, 16, 17 i 18 rozporządzenia Rady Wspólnot Europejskich nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 roku (Dz. U. UE.L.00.160.1) w sprawie postępowania upadłościowego w związku z art. 133 ustęp 1 i art. 134 ustęp 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 roku - Prawo upadłościowe i naprawcze, polegające na nie uwzględnieniu prawa obcego dla oceny skutków czynności prawnej dłużnika, co uniemożliwiło syndykowi ustanowionemu w Państwie Członkowskim realizację jego uprawnień.

Skarżący zarzucił ponadto naruszenie art. 174 § 1 punkt 4, § 2 i 3 k.p.c. przez brak zawieszenia niniejszego postępowania, nie zawiadomienie syndyka masy upadłości ustanowionego w Niemczech o toczącym się postępowaniu, co uniemożliwiło mu realizację jego uprawnień.

Formułując powyższe zarzuty strona pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi II instancji celem ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna strony pozwanej nie zasługuje na uwzględnienie.

Odnosząc się w pierwszym rzędzie do oceny zarzutu nieważności umowy z dnia 7 czerwca 2005 roku o przejęciu długu Gabriela K. w stosunku do Heidi K. w kwocie 150.000 euro, zabezpieczonego hipoteką wpisaną do księgi wieczystej Kw nr 16623, wskazać należy, że z treści tej umowy wynika, iż wierzycielka wyraziła zgodę na przejęcie długu przez pozwaną Spółkę, choć istotnie nie przedłożono tej zgody do akt niniejszej sprawy.

Do przejęcia długu w drodze umowy między dłużnikiem a osobą trzecią (art. 519 § 2 pkt 1 k.c.) dochodzi na podstawie samej umowy (solo consensu). Skuteczność tej umowy wymaga zgody wierzyciela na jej zawarcie.

Brak zgody wierzyciela nie prowadzi jednak do nieważności umowy, lecz powoduje, że czynność przejęcia długu jest czynnością kulejącą o zawieszony bezskuteczności, która nie wywołuje żadnych skutków prawnych od początku.

Zgoda wierzyciela może być wyrażona zarówno przed zawarciem umowy o przejęcie długu, jak i po jej zawarciu (art. 63 § 1 k.c.). Zgoda w postaci potwierdzenia ma moc wsteczną od chwili zawarcia umowy o przejęcie długu. Odmowa wyrażenia zgody przez wierzyciela powoduje bezskuteczność umowy przejęcia długu, a jednocześnie zobowiązuje osobę trzecią, która w umowie z dłużnikiem zobowiązała się przejąć dług, do odpowiedzialności za to, że wierzyciel nie będzie żądał od dłużnika spełnienia świadczenia. (art. 521 § 2 k.c.).

Nie przedłożenie zgody wierzycielki Heidi K. na przejęcie długu Gabriela K. przez osobę trzecią czyli pozwaną Spółkę nie pociągnęło za sobą skutku w postaci nieważności umowy z dnia 7 czerwca 2005 roku. Umowa ta nie odniosła bowiem skutku wobec wierzycielki, a pozwana Spółka stała się odpowiedzialna względem dłużnika za to, że wierzycielka nie będzie żądała od niego spełnienia świadczenia.

Brak jest więc podstaw do przyjęcia, że umowa z dnia 7 czerwca 2005 roku jest bezwzględnie nieważna, skoro nie jest ona sprzeczna z prawem czy zasadami współżycia społecznego, nie jest obarczona wadami oświadczenia woli, została zawarta w dopuszczalnej prawem formie pisemnej między osobą fizyczną – nie występującym w sprawie Gabrielem K. oraz spółką K. HOTEL.

Podzielić należy pogląd, zgodnie z którym sankcja nieważności bezwzględnej wyprzedza i zarazem pochłania sankcję względną bezskuteczności, przewidzianą w art. 527 § 1 k.c. (por. wyrok SN z dnia 28 marca 2007 roku, II CSK 530/06, Lex nr 315395).

Jednakże skoro umowa z dnia 7 czerwca 2005 r. jest ważna, to Sąd II instancji, stwierdzając jej ważność, a następnie po dokonaniu analizy zgromadzonego w sprawie materiału w kontekście art. 527 k.c., przesądzając bezskuteczność wobec powódki umowy przeniesienia własności nieruchomości z dnia 8 lipca 2005 roku, nie dopuścił się zarzucanego w skardze naruszenia art. 519 § 2 k.c., art. 156 k.c. i 527 § 1 k.c.

Nie jest także zasadny zarzut naruszenia art. 15,16,17i18 rozporządzenia Rady Wspólnot Europejskich nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 roku (Dz. U.

UE.L.00.160.1) w sprawie postępowania upadłościowego w związku z art. 133 ustęp 1 i art.134 ustęp 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 roku - Prawo upadłościowe i naprawcze, jak również zarzut naruszenia art. 174 § 1 punkt 4, § 2 i 3 k.p.c.

Stosownie do art. 15 cytowanego rozporządzenia Rady (WE), wpływ postępowania upadłościowego na już toczące się postępowanie dotyczące przedmiotu albo prawa wchodzącego w skład masy upadłości podlega wyłącznie prawu Państwa Członkowskiego, w którym toczy się postępowanie.

Przepis ten pozostaje w związku z regulacją zawartą w art. 4 ust. 2 lit.f *in fine* rozporządzenia, według którego prawo państwa wszczęcia postępowania, które zasadniczo reguluje skutki wszczęcia postępowania na środki dochodzenia praw przez poszczególnych wierzycieli, nie stosuje się do już toczących się postępowań. Do postępowań tych, zgodnie z art. 15 stosuje się prawo państwa członkowskiego, w którym toczy się postępowanie.

Zakres zastosowania art. 15 odnosi się tylko do postępowań dotyczących przedmiotu lub prawa wchodzącego do masy upadłości, prowadzonych w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej. Dotyczy on postępowań, w których upadły jest stroną; nie ma znaczenia, czy jest on stroną czynną (powodem), czy bierną (pozwanym), istotne jest, aby postępowania te dotyczyły przedmiotu lub prawa wchodzącego w skład masy upadłości (por. Feliks Zedler, Komentarz do art. 15 rozporządzenia Rady Wspólnot Europejskich nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 roku w sprawie postępowania upadłościowego, Lex /el 2011).

Postępowanie w niniejszej sprawie zostało wszczęte w dniu 20.02.2008 roku, a więc przed ogłoszeniem upadłości Gabriela K. postanowieniem sądu niemieckiego z dnia 1 lipca 2008 roku.

Kwestionowana przez wierzycielkę czynność prawna miała miejsce w dniu 8 lipca 2005 roku, a więc trzy lata wcześniej.

W dacie ogłoszenia upadłości Gabriela K., nieruchomości wskazane w tej umowie, nie wchodziły w skład jego majątku, lecz stanowiły własność pozwanej Spółki, a upadły Gabriel K. nie jest stroną tego procesu. Trudno uznać więc, że niniejsza sprawa dotyczy przedmiotów majątkowych, wchodzących w skład masy upadłości Gabriela K.

W aktach sprawy znajduje się sprawozdanie syndyka masy upadłości Gabriela K. adw. J., z którego wynika, że syndyk ustalił sytuację majątkową i finansową upadłego oraz listę zgłoszonych do masy wierzytelności. Ustalenia syndyka dotyczą także majątku upadłego położonego w Polsce (nieruchomości objęte księgą wieczystą Kw nr /.../), co oznacza, że syndyk zgodnie ze swoimi obowiązkami ustalił skład masy upadłości zarówno w Niemczech, jak i w Polsce i brak jest przesłanek do przyjęcia, że zaliczył do nich także nieruchomości zbyte przez Gabriela K. na rzecz pozwanej Spółki umową z dnia 8 lipca 2005 roku.

Ubocznie jedynie wskazać należy, że podnoszone przez skarżącą Spółkę zarzuty odnoszące się do naruszenia przepisów wskazanego wyżej rozporządzenia Rady (WE) nie mają w istocie znaczenia dla ochrony jej interesów jako strony pozwanej w procesie pauliańskim.

Wyrok uznający na podstawie art. 527 k.c. bezskuteczność określonej czynności prawnej przenoszącej przedmiot lub prawo z majątku dłużnika do majątku osoby trzeciej, nie powoduje ich powrotu do majątku dłużnika, lecz jedynie daje wierzycielowi prawo zaspokojenia się z tego przedmiotu lub prawa, pozostających nadal w majątku osoby trzeciej, przed jej wierzycielami.

Wierzyciel może prowadzić egzekucję z tego przedmiotu lub prawa na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko dłużnikowi, bez konieczności uzyskania tytułu wykonawczego przeciwko osobie trzeciej.

Pozwana osoba trzecia powinna, w celu ochrony jej interesów, w tym obrony przed wspomnianą egzekucją, wskazywać na brak wskazanych w art. 527 k.c. przesłanek do uwzględnienia skargi pauliańskiej. Przysługują jej także możliwości, o których mowa w art. 533 k.c.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji. Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego znajduje oparcie w art. 98 k.p.c. i art. 108 k.p.c.

db